

All Art is Ecological
Forfatter Timothy Morton
Penguin Classics, UK

Økologi er legende alvor

ØKOLOGI: Pinguins nystartede grønne serie præsenterer gamle og nye bøger, der ændrer på måden vi tænker og taler om den levende jord. Du befinder dig i masseudryddelsens tidsalder, men filosofen Martin Heidegger bringer os her på sporet af det som vi har brug for.

Af Alexander Camera
ac.mpp@cbs.dk

Dagligt hører man udtalelser i stil med: Hvad vi først og fremmest har brug for er bæredygtige løsninger. Eller: Hvad vil du gøre, for at redde kloden? Og hvor mange seminarer slutter ikke gerne med en næsten opsummerende advarsel: Hvad kan vi så bruge af den viden til, for nu er det tid til at handle. Folk kigger ned i skodet eller ud i luften, gerne mærket af en følelse af skam. Nu vil vi gerne se noget vilje, noget initiativrigdom.

Men Morton går en anden vej: for ham skal vi lære at tænke langsomt, lade os overraske, undre os over hvor underlig tingene og vi selv er. At læse ham er som at høre Pink Floyd (hans eget foretrukne band), man lytter og svæver – mens man lader alt det mærkelige og bizarre ved tingene flyde sammen til underlige størrelser, til noget vi ikke helt forstår, som hyperobjekter, plastikøer, mærkelige sugekopper hos en blæksprutte som pludselig rækker ud efter én for at skabe kontakt, som i Craig Fosters film *Hvad jeg lærte af blæksprutten* (2021). Og måske det går op for dig, som han skriver, at du befinder dig i masseudryddelsens tidsalder.

For hvis du er lidt trist, lidt tøvende, men åben og legende, synes at virkeligheden er mærkelig, at vi lever i en tid der føles som et jetlag, så er du meget godt gearet til en økologisk livsform. For det som «kræves af os, er en legende omsorg (*playful care*), ikke virksomheders kynisk-påtvunget leg ('fun')» og dens instrumentelle løsninger, men en decideret «legende alvor (*playful seriousness*)».

Bæredygtighed

Nazisternes propagandaminister Goebbels, rakte ud efter sin pistol, når nogle nævnte ordet

«kultur». Morton tager sine solbriller på så snart han hører ordet «bæredygtighed». For ham er vores blinde tillid til teknologiske løsninger, virksomheders økonomiske beregninger, og den offentlige meningsdannelse om bæredygtighed, et udstillingsvindue i selvtilfredsheden over at kunne påtvinge jorden og verden vores menneskelige fornuft og indretninger – og bilde hinanden ind at vi nu er kommet i mål.

Morton tager sine solbriller på så snart han hører ordet «bæredygtighed».

Men teknologiske indretninger vil ifølge Morton kun skabe kontrolsamfundet 9.0. Med øget teknologisk tilgængelighed kommer alting hele tiden for tæt på. Og når noget kommer for tæt på, glider virkeligheden os af hænde. Vi undslipper afstanden samtidig med at vi undslipper nærheden og dermed tabet af den bevidstgørelse der er afgørende for økologiske livsformer. For uanset hvor meget vi sætter vores lid til teknologiske indretninger, så er det som om vi bare får mere af det samme, en normaliseret forvrænget virkelighed, en falsk full size virkelighed, lettilgængelig, håndterbar – så vi kan sige til hinanden «vi ved hvad vi taler om» – alt imens økologi og klima forbliver noget abstrakt. Resultatet er at vi ikke kommer til en økologisk bevidstgørelse i selve vores væremåde - vores levemåde, vores føle- og tænke måde.

Heideggers filosofi

For Morton er det den tyske filosof Martin Heidegger der bringer os på sporet af det som vi har brug for: at være i det åbne sammen med tingene. Ting, objekter og dyr har nemlig langt større magt

over os end vi vil vide af. Verden vrimler og noget sker med os mens vi går en tur: en fjer daler ned på fortovet og pludselig ændrer mine omgivelser sig. Eller jeg går en tur i Frederiksberg have og pludselig ser jeg spætterne samle sig i en parringsdans og sætter mig ned for at skrive et digt.

Vi undslipper afstanden samtidig med at vi undslipper nærheden.

Økologisk bevidsthed er en «ikke-voldelig sameksistens med ikke-menneskelige væsner.» Vi består selv af ikke-menneskelige elementer, som er med til at gøre os mere menneskelige, som bakterier, hud, vand, gribefunktion. Jo mere vi over os på at lade os forbløffe over tingenes underlige og tvetydige karakter, desto bedre bliver vi måske til at leve og være økologiske. For økologisk handling drejer sig «ikke om at skabe mere effektivisering, men om at gøre mindre skade.» Vi skal i vores handlinger ikke gribe for meget ind, men søge, udforske og lægge til rette, som Heidegger udtrykker det:

«Problemet med økologisk handling er ikke at det er ubegribelig vanskeligt, men at det på en måde er alt for nemt. Du trækker allerede vejret, dine bakterielle mikrober over alt aktivitet, alt imens evolutionen stille udfolder sig overalt i dine omgivelser. Et eller andet sted synger en fugl

og skyerne passerer hen over dit hoved. Du stopper med at læse denne bog og kigger ud på træet. Du skal ikke være økologisk. Du det allerede.»

Og hele Heideggers filosofi handler om at sætte ord og tanker på det at vi allerede er derude blandt tingene, at de anfægtet os, indvirker på os, gør noget ved os. Vi er allerede stemt, eller, *out of tune*. Det er her økologi begynder, for er du stemt [*atuned, befintlich*] er du i en aktiv passivitet, du er særlig opmærksom på noget udenfor dig selv. Du begynder at samle og tyde det bevægelige og flossede. Du lever allerede i det sandhedsagtige. Det sande er nemlig ikke først sandt i kraft af begreberne (som altid er præfabrikeret) – det sande går forud for det sproglige udtryk.

Tættere på den empiriske virkelighed

Især kunst, men også håndværk og design, giver grund for en legende alvor. Hvad kunst gør er at skabe øget bevidsthed om vores forhold til ikke-menneskelige ting og væsner.

Vi er mange der har en oplevelse af at kulturindustrien, politikken og uddannelsesstederne er kørt fast i en forestilling om at verden derude bare er vores egen konstruktion. Overallt er vi som lænket til en forestilling om at det er os der gennem vores iagttagelser giver tingene mening og betydning. At det er os der kaster vores lys på tingene. Vi mangler evnen til at se at også verden tænker, om ikke uafhængig af den enkelte, så over og igennem det enkelte menneskesind, at der faktisk findes en tænkning mellem alle ting og på et mere intimt plan, en sansningens fortrylning der er med til at forbinde os med ting, objekter og natur som er med til at give os en oplevelse af hvad det egentlig vil sige at være levende. Det er

her kunsten kan noget. Den er det sted hvor vi slår hul ind til en virkelighed som føles mere sand med hele kroppen uden at vi helt kan forklare hvorfor. Men vi har også, siger Morton, en følelse af at det er noget vi bør værne om [*care for*]. «Wov hvor er det smukt» er faktisk en rystelse der pludselig giver mig adgang til noget mærkeligt og bjergtagende. «Når jeg stirrer på Rothkos maleri med lukkede øjne, begynder den røde linje at vibrere», viser at jeg er stemt, modtagelig, at kunst ikke bare er én på opleveren, men får os til at føle og tænke og sameksistere.

Morton ser kunsten som en bæreløse fuld af øjne der kigger på os. Med glugger der er underlige, frastødende, skræmmende. Det er alt det vi sætter sammen som kunstnere, som håndværkere, som legende. Ikke for at dyrke den gode smag. Men for at komme tættere på den empiriske virkelighed, hvor tingene glider på hinanden, hvor påvirkninger allerede er i gang.

Generation X

Morton tilhører Generation X, som mig selv, som råber at vide, at de ikke bekymrede sig nok om verden. Mærkeligt, som han siger, «for jeg så mange mennesker op gennem 1990'erne der var deprimeret over det moderne arbejdsliv, folk der var fortvivlet over miljøet.» Tja, vi forstod åbenbart ikke at den seriøse, er den som altid handler, sætter projekter igang, råber højt, altid bevæger sig fremad, altid positiv. Men måske er tristesse også en form for omsorg? For omkring det Morton kalder, «at gør mindre» [*care less*], bruge færre penge, øve sig på at leve, finde glæde i smerten, lyser der måske en stråleglans af omsorg – som inviterer til en legende, tøvende, humoristisk tilgang som holder mig åben.